

Serijos „Lietuvos bažnyčios“ premjera - Telsių vyskupija

JURGIS GLAUDA

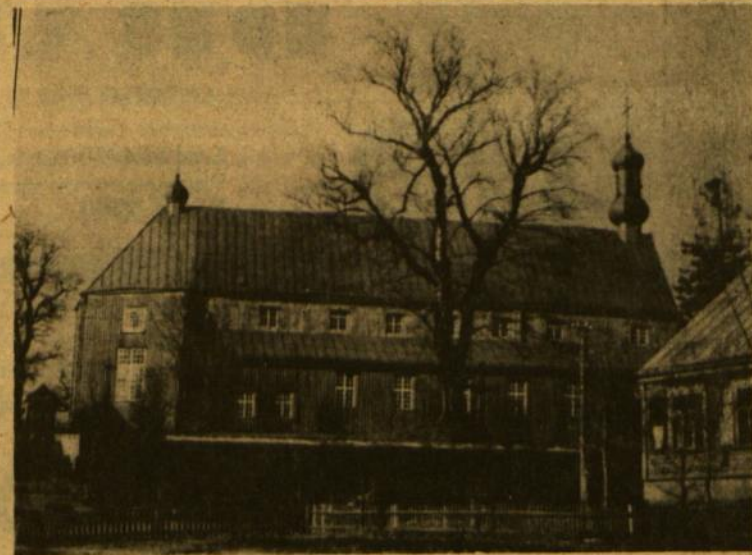
Bronius Kviklys, LIETUVOS BAZNYČIOS. I tomas. Telsių vyskupija. Ileidžia Amerikos Lietuvių bibliotekos leidykla (Lithuanian Library Press, Inc.) Chicagoje 1980 m. Tiražas — 2000 egz. Redakcija: Paulius Jurkus, Bronius Kviklys, kun. Petras Patlaba, kun. Anicetas Tamošaitis, SJ. Didelis būrys redakcijos taktininkų ir foto bendradarbių. Dailininkas ir techninis redaktorius — Petras Aleksa. Tekstą rinko „Draugo“ spaustuė. Spausdino M. Morkūno spaustuė. Leidinys kietais viršeliais, 400 psl., puslapiuose bažnyčių ir kitų religinių pastatų, šio pobūdžio architektūrinių paminklų, su jais susijusių įvykių bei žmonių nuotraukos. Knogos kaina — 20 dol., gaunama ir „Drauge“.

Ir vėl lietuvių išeivijos bibliografinė tarnyba gauna didžiulį registracijos objektą: pasirodė pirmasis imponantiškasis „Lietuvos bažnyčios“ serijos tomas „Telsių vyskupija“.

Šio didingo projekto, knygų serijos, uždavinys „uždokumentuoti ir palikti ateities kartoms kiek galima tikresnį ir neiškreiptą mūsų bažnyčių ir kitų religinių pastatų vaizdą“, savo prartarmėje rašo serijos redaktoriaus Bronius Kviklys.

Numatoma išleisti šešis tomus, skirtus dabartinės eparchinės padalos vyskupijoms. Šiam milžiniškam darbiui atlikti suburtas daug taktininkų, daug įvairių sričių autoritetų: istorijos, architektūros, etc. Lietuvoje gyvenančių bendradarbių pavardės, dėl suprantamų priežasčių liko inkognito. Seriją išleisti pasiryžo Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidykla, kuriai vadovauja kun. A. Kęzys, SJ. Tai vienas didesniųjų išeivijos knygų leidybos projektų, šalia enciklopedinių laidų. Pirmasis tomas, rodo serijos „Lietuvos bažnyčios“ monumentalumą. Bene novatoriškas yra knygos apipavidalinimas: Zonne Bookbinders, Inc. įrašimas, Patvarus popierius, 1184 įvairaus dydžio iliustracijų, kurių dažnos labai retos, niekur nematytos. Be priekaišto atliktas tipografinis nuotraukų ir teksto išpaušas: tekstas surinktas „Draugo“ spaustuėje, spausintas M. Morkūno spaustuėje.

1964 - 1968 metais redaktorius Bronius Kviklys dovanojo išeivijai ir istorijai ilgai rengtą keturių masyvių tomo seriją „Mūsų Lietuva“, kuriuo įrodė, kad už tėvynės sienų imanoma parengti dokumentinių leidinių apie Lietuvą, visais požiūriais pilnų ir įspūdingų savo dokumentacija. Tai buvo, tarp kitų, dar vienas įrodymas, kad išeivija supranta savo misiją: Teikti dabarčiai ir istorijai duomenų, kurie visaiptamdomi okupacinio režimo Lietuvoje, slepiami, užtylimi arba klaidinančiai komentuojami. Ke-

Alesdžių bažnyčia

turi „Mūsų Lietuvos“ tomai, kuriuose geografiniai, etnografiniai, istoriniai ir folkloriniai duomenys sudaro itin sandarų vitražą, liks ilgai išeivijos brandumo įrodymu — tai gyvenimo laisvėje atoveiksmis prievartai.

„Lietuvos bažnyčių“ serija įžengia į aklai įkalintą okupacinę prievartą sferą — tai iliustruotai - istorinė apžvalga tos prakilniausios kultūrinės atšakos, kur religija yra absoliutus dominantas. Tai, galima sakyti, susilietimas su krašto žmonių maldingumo realijomis, su maldos namais. Tai pastatymas ant dėmesio pedestalu ne tik tai bažnyčių pastatų kaip architektūrinio meno kūrinį, bet tai patiekimas vertingiausių duomenų, kaip dabar atrodo visa religinio gyvenimo struktūra po keturių visokeriojo naikinimo dekadų. Tai yra skaudi iškarpa iš dabarties, kuriai sudaryti reikėjo sunkiausių pastangų, kieto plano, drąsos, pasiaukojimo. Tai veiklas, kurį galima palyginti su projektoriumi, jo spindulys kerta geležinės uždangos miglas, rodo kas gi ten, už tos barbariškos uždangos vyksta. Tai, galima turti, sintetinis aprašomasis sferos veiklas. Tai išeivijos intelektualinio dėmesio Lietuvai — jos istorijai ir dabarčiai — plačioji panorama.

Vienas redaktorių, Paulius Jurkus, schematiškai, enciklopediškai pateikia apžvalgą „Senoji Žemaičių vyskupija“. Čia itin įdomi vyskupijos vadovybės dinastija. Sraše yra 40 vyskupų, nuo Motiejaus Trakiškio (1417-1422) iki Pranciškaus Karevičiaus (1914 - 1926). Šis buv. Žemaičių, o vėliau Telsių vyskupijos vadovų genealoginis sąrašas savo senumu pralenkia daugelio valstybių kanališkas dinastijas savo patvarumu, savo geografiniu ir geopolitiniu plociu. Tai padrasina žvilgsnį ateitin: stiprus tai ažuolas, atlaikęs daug smarkių audrų.

Rašinyje „Telsių vyskupija“ istorija užleidžia vietą dabarčiai.

Pradinė data — vyskupijos gyvavimas po 1918 metų. Vyskupijos klestėjimo laikotarpis buvo Nepriklausomos Lietuvos palaimoj. Tada, 1926 metais, pagal arkivyskupo J. Matulaičio projektą buvo paskelbtas popiežiaus Pijaus XI aktas „Lituanorum gente“, logiškai ir realiai suskirstęs teritorijomis esamas Lietuvos vyskupijas.

Trumpas pažangos periodas tragiškai užleido vietą „Sutemę metas“ (psl. 73) ir tų metų maldingumo realijomis, su maldos namais. Tai pastatymas ant dėmesio pedestalu ne tik tai bažnyčių pastatų kaip architektūrinio meno kūrinį, bet tai patiekimas vertingiausių duomenų, kaip dabar atrodo visa religinio gyvenimo struktūra po keturių visokeriojo naikinimo dekadų. Tai yra skaudi iškarpa iš dabarties, kuriai sudaryti reikėjo sunkiausių pastangų, kieto plano, drąsos, pasiaukojimo. Tai veiklas, kurį galima palyginti su projektoriumi, jo spindulys kerta geležinės uždangos miglas, rodo kas gi ten, už tos barbariškos uždangos vyksta. Tai, galima turti, sintetinis aprašomasis sferos veiklas. Tai išeivijos intelektualinio dėmesio Lietuvai — jos istorijai ir dabarčiai — plačioji panorama.

„Sutemę metas“ motto galima panaudoti kunigo Prano Gustaičio 1946 metais turti žodžiai mirties bausmės akivaizdoje Vilniaus kalėjime: „Mirštame, nežinodami savo kaltės“.

Dabar okupacinis režimas savivaliai drasko bažnytinę organizaciją. Kunigams suspenduoja teisę atlikti kunigo pareigas. 38 gyvenvietės, kur buvo bažnyčios arba koplyčios, neturi dvasinio aptarnavimo. Vis dėlto nuotraukos rodo, kad Telsių vyskupijoje išliko penki kapitulos nariai ir 139 kunigai. Tai religijos fronto avangardas.

Iliustracinė šio skyriaus informacija papildyta schematiniais Telsių vyskupijos žemėlapiu, retomis praeities ir dabarties nuotraukomis. Savaimė aišku, kad išeivijos sąlygose nebuvo galima surinkti visų Žemaičių vyskupijos vadovų vyskupų portretų. Tai sudarytu jų panteoną. Galbūt ne visų jų ir buvo portretai. Kiti glūdi kur nors nepasiekiami, Žemaičių vyskupus Merkelis Giedraitis (1576 - 1609) bus bene pirmasis palikęs ainiams savo atvaizdą. Didikų kilmės vyskupai, Pacų, Sapiegu, Karpių, Giedraičių, be abejo, buvo turėję savo portretus, gal tebeglūdinčius kur nors senose galerijose Lietuvoje, Lenkijoje ir kitur. Šios knygos genealoginis vyskupų sąrašas talkins

orientuotis vyskupijos vadovybės struktūroje.

Knygos pabaigoje Telsių vyskupijos kunigų išeivijoje nuotraukos — 48 kunigai tebesidarbuoja lietuvių ir kitataučių parapijose ir 24 jau mirę išeivijoje. Didžioji jų dalis, be abejo, jei būtų likę okupacijoje, būtų atitekę kalėjimams ar naikinimo lageriams.

Nuotraukos kalba vaizdžiau už pasakojimą. Telsių vyskupijos kapitulos ir kunigų nuotraukos turbūt visos šiuolaikinės. Vyresnio amžiaus veidų palyginti daugiau. Jaunesniųjų veidų galbūt apie ketvirtadalis. Įdomus ir gana tragiškas sintetinis Telsių vyskupijos kunigijos veidas. Tai kietas žvilgsnis, ryžtingas ir neatlaidaus nusiteikimo kovotojo veidas. Nerasti jų veiduose šypsni, kuris įprastas ir dažniau laisvoje išeivijoje gyvenančiųjų veiduose. Tai būtų specifinės studijos objektas: šypsni laisvėje ir skausmas režimo tramdomo kunigo veide. Teikia tik įsiziūrėti į vyskupų Juozap Pletkų arba Liudo Pavilionio veidus, į vyskupų Prano Ramanausko ir Vincento Borisevičiaus bruožus. Įsiziūrėti į grupinę 77 psl. — nuotrauką, vaizduojančią iš Sibiro grįžusius. Visų veiduose yra vizualinė Telsių vyskupijos martirologijos istorija. Tai nepalyginama fizionomistikos studija, apeliuojanti į pasaulį šalia grieanamų bažnytinį

pastatų, šalia religinių vietovių ruinų ir sudažytų kryžių.

Štai (379 psl.) Zidikių klebonas kun. Adomas Mileris atlieka jam skirtą okupacinio režimo bausmę: jis renka durpes durpyne.

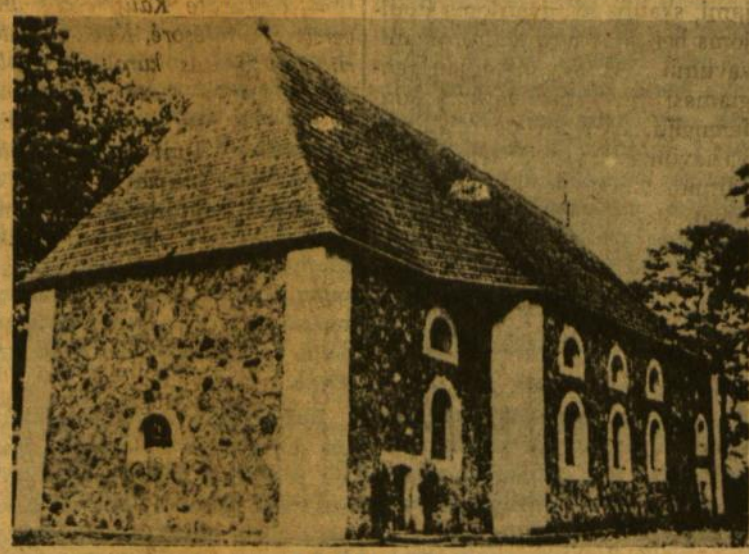
O vis dėlto: Si Deus nobiscum, quis contra nos? (Jeigu Dievas su mumis, kas gali atsilaikyti prieš mus?) skelbia Pauliaus laiškas.

Šitą ištvermės ir vilties tezę rodo pagrindinis šios knygos skyrius „Telsių vyskupijos bažnyčios ir koplyčios“. Jų čia apie 140 vietų. Visi vienetai, stambūs ir smulkūs, turi garsią istoriją. Ir kukliai šioje knygoje yra respektuoti, savo atvaidais atstovaujami. Alfabetine tvarka, puslapis po puslapio, iš viso beveik 300 puslapių, nuo Adakavo iki Žvingių, pro skaitytojo dėmesį praeina vyskupijos religinių pastatų paradas. Pastatai savaimingi, įvairūs, niekad standartiniai — tik stebėtis reikia jų statytojų architektūrines fantazijas plociais. Tai lobis architekto išvados. Statytojai kovojo su medžiaga, darė ją paklusnia idėjai, darė medžiagą spiritualistinę. Išorė, interjerai, puošnūs portalai, altorių ornamentika, piliastų rikiuotės, kolonados, barokinės kreivės dominavimas, skulptūros ir fantastiško išradimo kryžiai...

Ir iš kur toks architektūrinis turtingumas, kuris parbloškia

Akmenės bažnyčia 1979 metais.

Zidikių bažnyčia

Varėdžių bažnyčia ir kapinės 1966 m.

stambumu ir žavi detalėje. Stebimės veneciško neoromantinio stiliaus Rietavo bažnyčia, architektūrinis perlu lietuviškoje lygumoje. Apie unikaliai vertikale Gadūnavo bažnyčia (toki poetiška atitiktinė Sv. Onos bažnyčia Vilniuje), kuri strėlė šauna į dangų, sename laikraštyje („Lietuvių Laikraštis“ 1904) randame tvirtinimą: Tą visą medžiagą sutraukė ir tas plytas sudėjo ne valia pono didžiūno, bet noras ir pasišventimas daugelio tūkstančių prasičekių - vargdenių, kurie tą darbą atliko patys, niekieno nevaromi ir nemygiami. (117 psl.).

Bažnyčios ir koplyčios Lietuvoje tapo organiška gamtovaizdžio dalimi dėl jų statytojų itin subtilaus skonio, dėl jų mokiųmo sulieti maldos namus su peizažo visuma. Juo labiau, laikui bėgant, gausūs medžiai aplink bažnyčias, priima pastatą savo globon, suliedina su tereno visuma. Kaip kryžius ar smūkelis prie kelio, taip religinis pastatas gyvenvietėje — savitarpiniai saitsai susijusios neatskiriamos dalys. Koks poetiškas, iškilus, geografiškai Europoje unikalus reginys polėkyje į dangų: Šilalės, Gadūnavo, Sateikių, Šveikšnos, Akmenės, Kretingos, Kuršėnų (1936 m.), Palangos, Rietavo, Salantų, Beržoro, koplytėlės ir kt. vietos ir pastato jungtį! Jaukumui dvelkia nesudėtingas, archilietuviškas pavidalas: susišaukias su seniausią skandinavine apraška Beržoro varpinėje, Kaltinėnų varpinėje, Grušlaukės bažnyčioje, ir Šaukėnų, ir Tryškių, ir Mykoliškių... Koks sunkus masyvas tie Smalininkų ir Zidikių granitai! Koks ažiūrinis trapumas — Ubikiš bažnytytėlė!

Suteikta medžiaga tarp knygų viršelių duoda galimybę visa tai matyti, vertinti en bloc ir atskirai, ieškoti sintetinių sprendimų.

Vyskupijos centrui, Telsių ka-

tedrai, skirta 8 puslapiai.

Išskirtinai iš knygos visumos išsimuša pasaulinio dėmesio vertas Klaipėdos Švč. Mergelės Marijos Taikos Karalienės Bažnyčios epizodas. Jam skirta 12 puslapių. Tai patoso ir tragikos kupinas istorijos fragmentas. Bažnyčios atėmimo istorija išeivijai gerai žinoma, bet kažin kodėl ši istorija išeivijos nebuvo atskiriamis knygomis kitomis kalbo-

mis išreklamuota laisvame pasaulyje. Tai superbarbarizmo siautėjimas, vandalo želsmas, atšiausio antireliginės akcijos mėsungio legalizavimas, okupacinės justicijos šantažas ir teroras. Tai ne tik tos bažnyčios statytojų (apie tai puikiai dėsto šio tomo puslapiai) martirologijos dokumentacija, tai ir bažnytinio pastato martirologija. Imituodami žmogaus dekapitaciją (galvos nukirtimą) sovietiniai teisėjai nukirto galvą bažnytiniam statui, jie legalizavo bažnytinio boko nuvertimą, traktoriaus ir netgi kariuomenės tankams traukiant apie bokštą apvyniotus ly-nus.

Savo 1969 metais išleistame romane „Liepsnos ir apmaudo žvėžiai“, psl. 297, aš pavaizdavau lietuviškame kolchoze su traktoriaus talka nuverčiamą koplytėlės bokštą. Tada riktėlėjimas iš anapus tvirtino, tai esą prasimanymas, tai esą pamfletas! Dėja, ir šiandieną Klaipėdos Taikos Karalienės „desakruotos“ bažnyčios frontonas nuplėsto bolševiška tuštuma, plačių mastų liudija, kad mano kolchozines koplytėles griovėba nebuvo prasimanymas. Atsitraukimu į šoną, tenka pažinti, kad Lietuvių katalikų bažnyčios kronika (Nr. 42) skelbia, jog 1979 metais 148,149 (šimtas keturiasdešimt aštuoni tūkstančiai šimtas keturiasdešimt devyni) asmenys pasirašė prašymą L. Brežnevui, kaip vyriausybės galvai, prašydami grąžinti Klaipėdos Taikos Karalienės bažnyčią tikintiesiems. Bažnyčia buvo pastatyta sovietinio legalumo plotmėje. Ir anksčiau buvo du bandymai bažnyčią atgauti. Dėja, sovietinė valdžia negrąžina sukybės būdu konfiskuotą pastatą.

Savo akcija išeivija galėtų faktiškai kelti tarptautinėje plotmėje, talkinti tikintiesiems brutaliai pavogtą pastatą atgauti. Ar ant nosies lipantis Madridas, asimins Klaipėdos bažnyčios epizodą?...

Pirmasis „Lietuvos bažnyčios“ serijos tomas „Telsių vyskupija“, nelyginant astralinis tos vyskupijos atvaizdas laisvame mūsų krašte, sujungė savyje medžiaginį ir dvasinį persekiojamos bažnyčios komponentus: išsami pažintinė medžiaga nūdienai ir ateičiai. Didžiulės knygų serijos debiutas.

Dr. Antanui Kučui 80 metų

(Atkelta iš 1 psl.)

nesudarė sunkumo. Susigvenęs su darbo kolegomis, jis įsijungė į vietinį gyvenimą, o taip pat sumegė ryšius su Serantono lietuvių kolonija. Čia jau pasidarė jo namai. Iš čia jis važinėjo su paskaitomis po lietuvių kolonijas, dalyvaudavo organizacijų suvažiavimuose. Ypač daug prakalbų apie Lietuvos būklę po nepriklausomybės sužlugimo jis atliko savo pirmaisiais Amerikoje gyvenimo metais, kaip naujai atvažiavęs.

Organizuotoje veikloje. Nuo gimnazijos dienų jis ateitininkas, besireiškias aktingesne pareigose. Universitete bendrinės draugovės narys ir visų universiteto ateitininkų korporacijų seniūnas. Jo darbas — atstovauti universiteto ateitininkams, kur tik būdavo reikalingi.

ga. Šioje pozicijoje jis turėjo progo ateitininkų vardu padaryti vizitą Lietuvos atvykusiam arkivyskupui Jurgiui Matulevičiui, Šventojo Sosto vizitatoriui, ir pasveikinti jo vardo dienoje. Talkininkavo ir pavaršarinkams.

Kai katalikų visuomenės vadams atrodė atėjus laikas įkurti Lietuvoje Katalikų universitetą, dr. Kučas dalyvavo jo steigimo komitete pagalbinio nariu ir vedė to komiteto pasitarimų užrašus. Ne nuo steigėjų priklausančių aplinkybių tas universitetas darbo nepradėjo. Dabartinio metu jis yra ne Lietuvoje veikiančios Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys - mokslininkas, karts nuo karto pasireiškias jos suvažiavimuose. Dalyvauti politinius sambūriuose jis neturėjo laiko.

Atostogos ir laisvalaikiai. Lietuvoje mokytojai buvo laimingi tuo,

kad turėdavo tris - keturis mėnesius apmokamų atostogų, iš kurių kai kuriems mokytojams nutrupėdavo po dvi tris savaites įvairiems privalioms kursams. Tačiau dauguma atostogas sunaudodavo savo nužiūra. Antanas Kučas mėgdavo ekskursuoti po užsienius. Kelias vasaras jis dalyvavo Grenoblyje ir Nancy prancūzų kalbos kursuose ir įsigijo diplomą - teisę dėstyti prancūzų kalbą visur, išskiriant Prancūziją. Jis buvojo Šveicarijoje, Italijoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Suomijoje, norėdamas susipažinti su tų kraštų kultūra ir istorinėmis vietomis. Čia, Amerikoje, jo atostogos prabėgdavo vasarvietėse prie Atlanto ar belankant žymesnes krašto vietas. Kas nuo kelionių atlikdavo, buvo skirta istoriniams rašymams.

Jis pasiryžė surinkti žinias iš įvairių šaltinių ir dar tebesančių gyvų žmonių ape lietuvių kolonijas ir jų veiklą Amerikoje. Didele dalimi jis tą darbą atliko, aprašė

kai kurių vietų lietuvių atskirai ir pateikė, sakykime, bendrą lietuvių kultūrinio gyvenimo Amerikoje istoriją.

Indėlis lietuvių istorijon. Iš dr. Antano Kučo plunksnos, be minėto „Kęstučio“, išėjo šie veikalai:

— Vytautas Didysis, 1350 -1430, 300 psl. kolektyvinis darbas, paruoštas, minint šio valdovo 500 metų mirties sukaktį, 1930.

— Krikščionybė Lietuvoje, 263 psl., 1938, taip pat kolektyvinis veikalas, parašytas ryšiū su Lietuvos krikšto sukaktimi.

— Lietuvių Romos Katalikų Susivienijimas, 370 psl. 1956 — vaizduoja kaip gimė didžiausia lietuvių pašalpinė organizacija ir jos veiklą po visą Ameriką.

— Sv. Petro Lietuvių parapija So. Boston, Mass. 303 psl. 1956 m. aprašo Naujosios Anglijos Atlanto pakraščio lietuvių kūrimosi vargus, nesutarimus, parapijos veiklą ir bendrus laimėjimus.

— Kun. Antanas Staniukynas, 208 psl., 1965 m. nušviečia XIX amžiaus pabaigos ir XX a. pradžios lietuviškų mokyklų būtį ir Sv. Kazimiero Seserų kongregacijos, kurių pagrindinė paskirtis būti mokytojoms, įkūrimą ir jos įkūrėjo gyvenimą bei veiklą.

— Shenandoah Lietuvių Sv. Jurgio parapija, 316 psl. 1968 m. suteikia supratimą apie Pensilvanijos lietuvių ideologinį susigrupavimą ir jų priešingumus, valdus su lenkais dėl parapijos, parapijos steigimą ir išauginimą, o taip pat angliakasių būvį šimtmečio savaratoje.

— Amerikos Lietuvių Istorija, 639 psl., 1971 ir

— Lithuanians in America, 349 psl. 1975 — abu veikalai aprašo visų lietuvių grupių įsikūrimą, organizacijas ir veiklą Amerikoje nuo pirmų lietuvių čia pasirodymo.

— Arkivyskupas Jurgis Matulaitis - Matulevičius, 592 psl., 1979, šių laikų šventojo lietuvių gyven-

mo aprašymas, svarbiausias autorius veikalas.

Dr. Antanas Kučas bendradarbiau lietuvių periodinėje spaudoje Lietuvoje ir šiame krašte, o taip pat serijiniuose leidiniuose, kaip Lietuvių Enciklopedija, New Catholic Encyclopedia ir Encyclopedia Lituanica, kurios V-to tomo buvo vyriausiojo redaktoriaus padėjėju.

Kasdienybėje. Antanas Kučas ypačiai socialus žmogus. Visuomet ramus, nesikarščiuojas, santūrus, pilnas humoro susidarė draugų ir šiaip okeano, nesikaitant tų, kurie taip pat čia atvyko po paskutinio Pasaulinio karo. Šamoningas katalikas, bet pakantus kitokio nusistatymo žmonėms. Kompanijoj laukiamas, pageldaujamas žmogus, domus pasakotojas, pokštinnikas. Jis visuomet turi ką nors įdomaus papasakoti visiems. Tačiau profesorius čia Amerikoje yra ir gana vienišas, vienas, lyg viengungis — jo šeima: žmona, sūnus ir duktė yra

likę Lietuvoje. Daug materialinės paramos jiems suteikta, kai tik pasidarė ryšys su Lietuva galimas. Jie ir dabar tebėra jo mintyse, tik Social Security mėnesinis čekis jau daug liesnesis kaip iš universiteto, ir siuntinėliai tapo retesni.

Saulėleidis. Emerituzos dienomis Antanas pasirinko ramų kampelį Putname, CT, prie N.P. seserų gyvenulyno. Čia seselės aprūpina jį įvairiais buitinais dalykais. Užtat, jie žiūrint senatviškų titulų, jis tebėra kūrybingas. Iš čia išėjo ir jo pasuktinis didelis kūrinys apie arkivyskupą Jurgį Matulevičių - Matulaitį.

Sveikiname mieląjį jubilatą ir džiaugiamės, kad jis savo atštoniasdešimties metų erdvę pripildė pedagoginiais darbais ir istoriniais veikalais. Kartu linkime malonius saulėleidžius su geromis jėgomis, pabalgiti ant stalo belaukiančią monografiją apie monsinjorą Juozą Karalių, o ir toliau neleisti plunksnos rašalui išdžiūti. Dieve padėk!

Pokalbis su dr. Marija Gimbutiene

Baltiškųjų studijų draugijos pirmininke

Pradžiai pravartu pasakyti, kad svarūs įvykiai praslysta kasdienio skubio nepastebėti, arba tingim aplie juos pagalvoti. Mūsų sensacijomis perpeneta galva dažnai traukiasi nuo tokio bandymo.

Georgetown universitete, Washington, D.C. Baltiškųjų studijų puoselėjimo draugijos suvažiavimas š.m. birželio 5-8 d., mažo supratimu, buvo tai įsidėmėtinas įvykis, kurį vertėtų arčiau pažinti.

Dr. Marija Gimbutienė dabar perėmė Draugijos pirmininkės pareigas.

Su pirmininke dr. Marija Gimbutiene derėtų skaitytojams išsamiau susipažinti, bet tai išstėtų pasikalbėjimą. Pokalbėti kaip apie vieną įžymesniųjų archeologų daugelio knygų autore, Kalifornijos universiteto profesore, nemažas uždavinys. Mes karštesniam ir pasakom: išplaukė į plačiuosius vandenius. Erdvus, aparnuotas pasakymas. Gal nenuoakristi per toli, tardamas: vargu ar turim kitą tokią mokslininkę, kurios, lietuviai, jau senokai išplaukusių į plačiuosius vandenius.

Būtu naudingos išsamesnės žinios iš Baltiškųjų studijų draugijos istorijos, jos įkūrimo, jau metų metais sėkmingai veikiančios?

AABS (Association for the Advancement of Baltic Studies) labai sėkmingai veikia jau dvyliką metų (įkurta 1968 metais). Tai tarptautinė mokslo ir švietimo organizacija, jos tikslas skatinti ir remti baltų studijas visame pasaulyje ir siekti objektyvaus pagal tarptautinius standartus. "Baltų studijų" suprantamos plačia prasme: jos apima archeologiją, etnografiją, tautosaką, mitologiją, kalbotyrą, istoriją nuo seniausių iki dabartinių laikų, dailių menų tyrinėjimą, filosofiją, ekonominius, socialinius bei politinius mokslus.

Kas gali būti šios organizacijos nariai?

Jos nariu gali būti kiekvienas žmogus, kuriam rūpi baltų studijų skatinimas ir remimas. Šiuo metu AABS turi apie 1000 narių, dauguma jų yra Vakarų hemisferos universitetų profesoriai, mokslininkai - tyrinėtojai, literatūros ir meno kritikai, rašytojai, menininkai, ir kiti baltų kultūra ir mokslu besidomintieji. 35 proc. narių gyvena už Jungtinių Amerikos Valstijų ribų. Nėra klausimo, kad tai pati svariausia pasaulinė baltų studijų organizacija, sujungusi beveik visus baltų tautų akademikus ir kitus kūrybingai pajėgius asmenis.

Nariais gali būti nebūtinai tik lietuvių, latvių ar estų kilmės žmonės. Organizacijai priklauso apskritai mokslininkų ne baltų, gyvenančių JAV, Švedijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Izraelyje, Australijoje ir kt. Lietuvių narių AABS yra pusė tiek kiek latvių. Kažin kodėl? Galbūt inercinis neveržumas, nenoras išeiti už savojo kaimo? Ypač pasigendama studentijos. Lietuvių spauda, tarp kitko, be mažų išimčių neparodė daugiau dėmesio AABS populiarinti ar bent daugiau painformuoti.

Kiek AABS veikia tarptautinė prasme?

Imkime pavyzdį iš Septintojo tarptautinio kongreso, įvykusio Georgetown universitete, Washington D.C., birželio 5-8, 1980. Jame dalyvavo 40 mokslininkų iš Vokietijos, Lenkijos, Izraelio, Australijos ir kitur. Dar įdomiau, sesijoje, skirtai Baltijos

Dr. Marija Gimbutienė (1980)

gintarui, dalyvavo profesoriai iš Harvardo, New York City, Vassar ir San Jose universitetų; nė vienas jų neturi nieko bendro su baltų kilmę. Šis faktas liudija AABS įvertinimą tarptautinė prasme. Jos prestižas ryškiai auga. Kai kurioms sesijoms net ir vadovauja kitų tautų (ne baltų) mokslininkai. Tai nulemia kvalifikacijos tam tikroje srityje.

AABS bendradarbiauja su kituose kraštuose veikiančiomis baltų studijų draugijomis ir stengiasi jų visų veiklą koordinuoti. Švedijoje, pavyzdžiui, veikia Baltų institutas, Baltiska Institutet, kuris kas antri metai Stockholme rengia konferencijas (1981, birželio 5-8, konferencija skiriama baltų tautų dailiesiems menams). Stengiamasi ir laiką ir temas derinti, kad nebūtų sutapimų ir kartojimosi. Marburge, Vokietijoje, simpoziumai ruošiami kasmet, kuriuos remia Marburgo universitetas, Herderio Institutas, die Baltische Historische Kommission, ir AABS (sekantis simpoziumas skiriamas Vilniaus ir Tartu universitetams paminėti). Baltų studijų draugijos taip pat veikia Suomijoje, Prancūzijoje,

jos, Lietuvos, Latvijos, Estijos ir kitų rytų Europos kraštų. Baltų Studijų instituto ar Centro steigimas tebėra vienu iš pagrindinių tikslų. Su šiuo tikslu rišasi kitas - pajamų sutelkimas.

Mums gerai žinoma, ne visose trijų tautų laisvės dienose darniai klostėsi kaimyninis, kultūrinis bendradarbiavimas. Ar galima tikėtis iš Baltiškųjų studijų išsamesnės analizės: kas kliudė trims tautom, tragiško pavojaus grėsmėje suderinti kultūrinę kooperaciją? Ar tai būtų naudinga atečiai.

Trijų tautų bendradarbiavimas šiuo metu vyksta labai sklandžiai, net nebėra reikalo klausiti kaip buvo prieš 50 metų. Glaudus bendradarbiavimas puikiai pastebimas konferencijose. Septyniuose suvažiavimuose jau išaugo draugysčių ratas, gimė daug naujų idėjų, naujų temų būsimoms paskaitoms, straipsniam, knygoms. "Baltų" vardas, tiek etnine, tiek politine prasme, pasidarė suprantamas ir žinomas tarptautinėje plotmėje. Baltų mokslininkai ir kiti AABS nariai veikia labai vieningai ir tikrai nesivaržo dėl atskiro lietuvių, latvių ar estų prestižo. Visiems suprantama, kad "baltų" vardu daug lengviau operuoti negu vienos tautos vardu. Amerikoje "Baltic Studies" atsistojo šalia "Scandinavian Studies" ar "Slavic Studies".

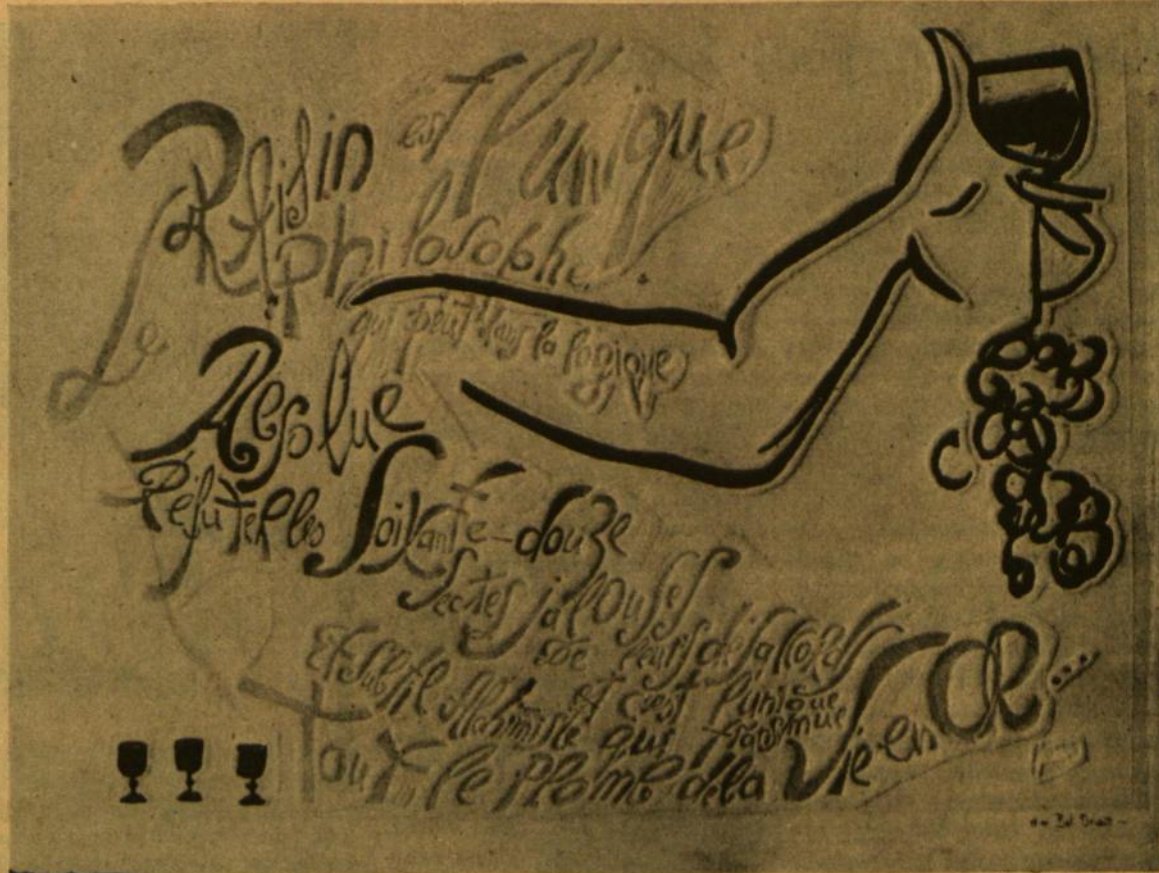
Ar derintusi su AABS tikslais, įeigu visos trys paruoštų ir išleistų trijų tautų istoriją anglų kalba?

Ne tik derintusi: baltų tautų išami ir objektyvi istorija yra, be abejo, vienas iš esminių AABS tikslų. Per dešimt metų išėjo apskritai baltų tautų istorijas liečiančių knygų bei straipsnių (daug atspausdinta The Journal of Baltic Studies), gal ne viskas buvo pastebėta. 1978 metais išėjo V.S. Vardžio ir R.J. Misiūno redaguota knyga "The Baltic States in Peace and War, 1917 - 1945" (Pennsylvania State University, 215 Wagner Bldg., University Park, Pa. 16802). AABS Newsletter informuoja apie naujus leidinius.

Jūs esate Kalifornijos universiteto profesorė, Kultūros istorijos muziejaus kuratorė, nuolat dalyvausite tarptautiniuose suvažiavimuose, dažnai girdimi jus organizuojant archeologinius kasinėjimus, artimai susirūsi su išeivijos kultūrinio, visuomeninio veikimu. Ar užteks laiko, jėgų nešti Baltiškųjų studijų puoselėjimo našią?

Šios organizacijos tikslai, jos platus užsimojimai, jos kasdienis greitis augimas, tarptautinis pripažinimas, daugelio narių organizaciniai gabumai bei

(Nukelta į 4 pusl.)

Pranas Gailius

Grafinis G. Willemet'o poezijos lakštas

Nuotr. Jono Kuprio

Rafael Alberti

IR VĖL RUDUO

1. Vis dar tebetrokštanti vasara savo karščiujanti kalaviją įmeigia į gimstancio rudens kūną.

2. Pradėjus pūsti rudens vėjui, visos kasuarinos atidžiai suklūsta, ir nutildamas miškas pasiruošia klausytis keturių metų laikų gražiausios muzikos.

9. Kai sluoju rudens lapus, jaučiu lyg jūrą, išibrovusį į juos, raudodama mirtį.

18. Kai kas, ar daugelis, manys: — Be reikalo šis poetas kalba apie rudens. Kaip nekaltai, ir daug ir su ilgesiu, įeigu greitai įžengs į žiemą?

20. Ar ne tiesa, kad tu dar neišėjai, kad taveteburiu, kad tebesi čia? Atsakyk. Ar ne tiesa, kad tavo žaumas, kad tavo skambą lapi,

kad tavo darni, virpanti kakta, tavo meilingas pamišimas, tavo plačios fizinės marios, akli bangavimai, tebevaikšto su manim, drėkina mano gyslas, suteikia mano širdžiai tą polėkį, tą isiveržiančią ugnį, kaip kad anuomet? Ar ne tiesa? Ar ne tiesa? Man atsakyk šių tamsių rudens naktį.

25. Šis rudens dangus išrado kalnus.

Staiga viršūnės išyra, čiukurai suskyla. Liepsnojančia jūra, isiveržusia į padangę, praskrenda juodas paukštis.

27. Taip prasiplečia širdis, kad jau nebetelpa krūtinės sprogtanciuose mūruose. Ak, kokia baisi jūra, atskuba ją išrauti ir smūgiais bangų vėl ją prikalti į vietą, kurios, ak, niekad neturėjo palikti.

29. Medžiai gina nuo vėjo savo šakų priešpaskutinius lapus. Kokia smarki, herojiška ir liūdna kov.

32. Sumindytas, ruduo pasitraukia. Vakar jo deganti galva šiandieną tėra tik blankus sukiėtėjusio purvo lašas, prilipęs prie vežimų aimanuojančių ratų, ar prie tamsių keleivių apledėjusių puspadžių. Vien tik abejingoje padangėje iškyla nuogos vargšės rankos, maldaudamos žiemos vėją pasigailėjimo.

Išvertė G a u c y s

Rafael Alberti — vienas žymiųjų ispanų dabarties poetų. Iš pradžių buvo atsidėjęs tapybai. Būdamas 14 metų, suruošė savo darbų parodą. Bet dėl ligos turėjo tapybą mesti. Vėliau atsiskleidė kaip didelių gabumų poetas, perėjęs visus literatūrinius judėjimus. Iš labai gausios lyrikos čia trumpai paminėtinas pirmas jo rinkinys Mrinero en tierra (Jūreivis žemėje), už kurį gavo valstybinę literatūros premiją, ir Sobre los Angeles (Apie angelus), kuris laikomas geriausiu ispanų siurrealizmo poezijos knyga.

P.G.

Pieno baltumo išarti lakštai

Paryžiuje gyvenantis dailininkas Pranas Gailius šiuo metu vieši Amerikoje, lanko gimines, rengia parodas. Tai jau ne pirmas kartas. Tačiau šį sykį įsai atvyko, be kita ko, ir su naujais, labiausiai išskirtinu savo grafikos kūrybiniu užmoju, kurio realizavimą pamatyti yra retai pasitaikantis malonumas. Bet tegu apie tai atsiliepa čia Prancūzijos Nacionalinės bibliotekos Manuskriptų departamento kuratorė Florence de Lussy. Jos rašte "Bulletin de la Bibliothèque Nationale" sakoma taip:

Nauja Prano Gailiaus grafikos raizinių knyga "D'un bel Orient" (eilėraščiai Gerard'o Willemet'o) atskleidė tikrąjį dailininko talento dvasią ir veidą. Tačiau šioj serijoj veidų beveik nėra. Ko ne sudievinči kūnai egzistuoja linijų ir jėgos tikrovėje. Kodėl tas

brūkšny, nusileisdamas pakelta ranka, mus taip jaudina? Tai yra mus pagaujantis judesys, ir lengvas linijos kilstelėjimas yra švelni moduliacija gyvo žmogaus. Reikia reto talento, ilgo darbo ir ieškojimo tokiame kūrybiniam rezultatui pasiekti. Šitokio lygio tyrumas yra grįžimas į patį tapybos šaltinį. Prisimindamas didžiąją kubistų pamoką, Pranas Gailius iš lengvo ir kantriai suskaldė formų kalbą ir spalvas. Bet jis kompozicijas vis tiek tiesiog išsprogino, suardydamas patį kasdieninį akių vyzdį, kad atlastų pirmosios kalbos tyrumą — kalbos, priklausiančios dar pasau-lytui. Modernieji mokslai atskleidė žmogui tik tai, ką seniai nujaute didieji tapybos milžinai: po fanatistiškų komplikacijų, pasaulis iš tikrųjų yra paprastas. Po "Inka bloku" serijos Pra-

nas Gailius dabar pasidarė linijų ir spalvų meistras. Ir jis poezijos kelių grįžta į figūratyviškumą su tapybiniu jautrumu. Knyga "D'un bel Orient" yra išdava Prano Gailiaus susitikimų su Gerard'o Willemet'o poezija. Poeto permatoma kalba, jo tylus lyrizmas, jo paprastumas, bet ir jo gilumas sužavėjo dailininką, užgaudamas jame visas kūrybingo jautrumo stygas. Tad nereikia nė stebėtis, kad šios išskirtinės knygos tekstas ir vaizduotė sudarė tokią tobulą vienybę. Kaligrafija su savo taisyklėmis ir būtinumais dingo. Kiekvienas žodis, kiekviena raidė čia įgauna detalesnį fizionomiją, kur pirmoje vietoje yra ne fantazija, bet rūpestis iškelti poezijos teksto dvasią. Ir tos raidės, kurios raizinyje savotiškai išsiskiria, išsitempia, pagauna tai, kas yra tekste intymiausias ir vitaliausias, prisidedamos prie bend-

(Nukelta į 4 pusl.)

Pranas Gailius

Grafinis G. Willemet'o poezijos lakštas

Nuotr. Jono Kuprio

Kačinsko kūrybos koncertas

Praejusį šeštadienį (spalio 25 d.) įvyko retas koncertas Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje, Chicagoje. Kaip prieš kiek metų Vladas Jakubėnas buvo pagerbtas autoriniu koncertu, šį kartą ta garbė teko Jeronimui Kačinskui. Koncertą sudarė vien tik jo kūriniai, pagroti ne šiaip kokių pasamdytų atlikėjų, o kompozitoriaus draugų ir gerbėjų. Su neįprasta, gal kam ir šalta nuotaika praėjo didžiulia koncerto. Atlikėjai grojo muziką be didelio emocinalumo, stengdamiesi progos duoti pačiai muzikai sudominti klausytojus.

Iš visų to koncerto kūrinių toks atlikimo būdas „Lietuviškam trio“ buvo dėkingiausias. Šis veikalas fleitai, klarnetui ir violai susidėjo iš trijų dalių, kiekvienai atvaizduojant atskirai skudučius, faudą ir sutartinę. Visose dalyse buvo panaudota ne tik melodiniai liaudies motyvai, bet ir kiti tų žanrų bruožai. „Skudučiai“ — sykiu pagrotos abiejų pučiamųjų trumpų, pasikartojančios gaidos, „Raudai“ — birbynę primenantis klarneto tembras, o „Sutartinė“ — polifonija priminė atitinkamus žanrus. Kadangi liaudies kukliai atliko išdainavo savo rūpesčius, visas grojimas „Lietuviško trio“ be perdėto išraiškos buvo pagrįstas. Iš tų trijų dalių pirmosios dvi, „Skudučiai“ ir „Raudai“ pavyko geriau negu paskutinė. Paskutinėje dalyje — „Sutartinėje“, nors ji ir buvo polifoninis kūrinys, nebuvo pagauta sutartinės esmės.

Dvi ištraukos iš fortepijoninio veikalų „Atspindžiai“ irgi buvo paprastai pagrotos. Techniškai šis veikalas nebuvo įspūdingas, nors kūrinio harmoniją išryškinti be geros technikos bei didelio muzikalumo nebūtų įmanoma. Pats veikalas parodė, kad kompozitorius yra harmonijos meistras, naudojantis impresionizmo ir džiazo elementais. Buvo malonu klausytis šiame kūrinyje harmoninio žaismo, nors šiuo kūriniu nesusižavėjau.

Pirmas programos kūrinys buvo „Kvintetas“ stygomis ir

fortepijonui. Veikalo keturios dalys priminė tradicinę kvinteto formą. Kadangi kompozitorius naudojo ketvirtatono harmoniją, buvo sunkiau susiorientuoti. „Kvinteto“ ketvirtoji dalis patraukė dėmesį savo gyvu ir jodmiu kontrastu. Susipažinus geriau su šiuo kūriniu, būtų galima ją išsamiau įvertinti.

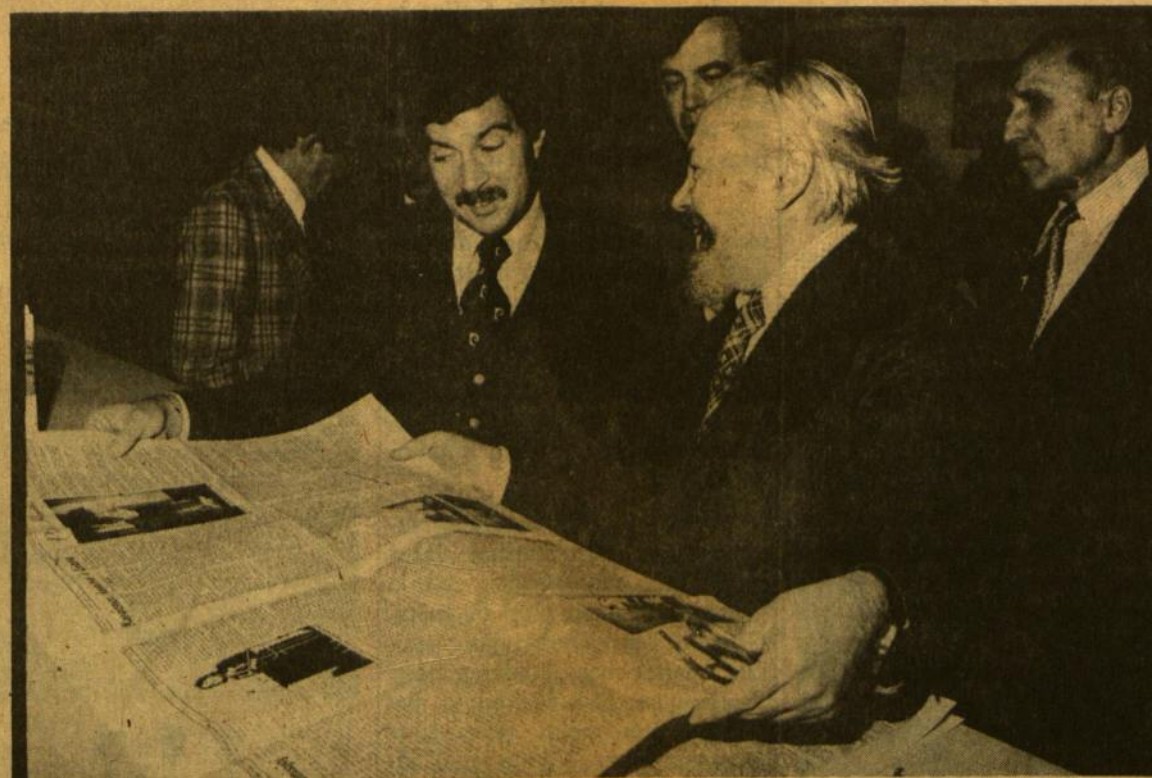
„Kvintetas“ buvo gerai atliktas. Buvo galima jausti, kad kiekviena gaida išgrotą, ritmas išlaikytas, nors kartais ansamblis grojo per daug atsargiai, nelankstiai. Išimtyje sudarė pirmoji smuikininkė Diane Wheeler, kuri stengėsi pagyvinti interpretaciją.

Po kvinteto, Marytė Bizinkauskaitė padainavo tris liaudies dainas. Kartu su ja grojo styginiai ir pučiamieji. Nenoriu sakyti akompanavo, nes instrumentinė partija čia užėmė svarbią vietą. Pats kompozitorius dirigavo. Marytės Bizinkauskaitės pirmas pasirodymas Chicagoje paliko gerą įspūdį. Ji savo partiją padainavo ne tik tiksliai, bet ir gražiai, naudodama balso įvairius atspalvius. Norėčiau išgirsti šią dainininkę platesniame repertuare.

Antroje programos dalyje buvo atlikti trys stambesni kūriniai. Pirmasis „Keturių miniatūros“, kaip ir jau minėtas „Kvintetas“, yra ketvirtatoniškas veikalas. Pirmas tris dalis sunku aptarti, išskausius vieną kartą. Ketvirtoji dalis „Allegro...“ naudoja kontrastą trumpų ir efektingų pabaigų. Šio kūrinio instrumentų sąstatas, fleita... klarnetas, violončelė sudarė darnų garą.

„Lietuviška poema“, antras kūrinys, yra laisvos formos veikalas, naudojantis liaudies melodijas. Motyvai yra pritaikyti be didesnių pakeitimų ar praplėtimų.

Paskutinę dalį „Sešias dainas“ atliko Berklee muzikos kolegijos choras. Tuojau pat jų išskirtinas aukštas atlikimo lygis patraukė klausytojo dėmesį. Choro sąskambis išlygintas, jis nenukrypsta nuo to dainuojant a cappella, turi plačią garsumo skalę ir didelį entuziazmą.

Prezidento specialus padėjėjas etniniais reikalais dr. Stephen Aiello š. m. spalio 25 d. lankosi „Draugo“ redakcijoje. Red. Kazys Bradūnas čia svečių supažindina su naujaisiu kultūrinio priedo numeriu. Už jų matyti Bronius Nainys, red. Bronius Kvildys, Rimas Cesonis ir red. Česlovas Grincevičius.

Nuotr. Jono Kuprio

Kai choras truputį atsileido, pavyzdžiui — jiems bekartojant bis, buvo vienas malonumas jų pasiklausyti.

Choro dainos iš pradžių labai patiko. Bet kuo toliau klausiausi, vis mažiau jomis žavėjausi. Pirmosios dvi dainos „Esi, dangau“ ir „Beržas“ panaudojo įprastą harmoniją. Ketvirtoji daina „Jau saulutė leidžias“ skambėjo su neįprastu disonansu. Paskutinės dvi dainos mažiau patiko.

J. Kačinsko kūrybos išsklaidas, niekam neliks abejonė, kad jis yra geras kompozitorius. Kaip dauguma lietuvių kompozitorių, Kačinskas panaudoja savo kūryboje lietuvių liaudies muziką. Kai kada jis ir visai jos nenaudoja, ribodamasis bendru vakarietišku lobynu.

Autorinį koncertą, be abejo, sunku suruošti, bet jei norime sudaryti progų kompozitoriams pasireikšti ir juos paskatinti toliau kurti, gal toks koncertas ne pro šalį. Jeigu dar prisikaltysime mirusius išėvijos kompozitorius, galime ir daugiau tokių koncertų suruošti. Pasiklausius šio koncerto, irgi kyla mintis apie galimybes bent kai kuriuos veikalus įrašyti į plokštelę. Re-

Lapkričio mėnesio planetas

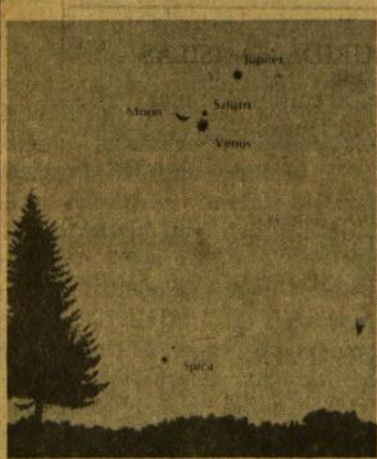
Iš devynių saulės sistemos planetų, penkos matomos nuoga akim: Merkurijus, Venera, Marsas, Jupiteris ir Saturnas. Uranas, Neptūnas ir Plutonas priklauso teleskopų valdžiai. O žemė — visų stebėjimų bazė ir mūsų kasdieninė duona.

Lapkričio mėnesį turėsime progos stebėti įdomų planetų žaismą padangėje. Visa bėda ta, kad planetos, išskyrus Marsą, bus matomos tik rytmečiais. Marsas visą mėnesį švies vakarais piet-padangėje. Visa bėda ta, kad planetos, išskyrus Marsą, bus matomos tik rytmečiais. Marsas visą mėnesį švies vakarais pietvakarių pusėje, žemai horizonte, kaip prislopintas šviesos taškas, ne daug šviesesnis už Grigo Ratų žvaigždę. Jo reikėtų ieškoti, prasklindus 45 min. po saulės nusileidimo per plauštą nuo horizonto.

Dabar pažvelkime, kas dary-

sis rytmečiais. Ir nereikia per daug anksti keltis. 45 minutes prieš saulei patekant, Rytų pusėje trys planetos, mėnulis ir dvi žvaigždės susibėgs į krūvą, tarytum turėdamos ką nors svarbaus pasitarti (gal už kurį balsuoti?). Tasai susibūrimas bus matomas lapkričio 3, 4 ir 5 d. rytais. Aukščiausias spindės šviesus, baltas Jupiteris, Apačioj jo ir į kairę gelsvas Saturnas ir tuoj po Saturno skaiti Venera. Gerokai žemiau, arti horizonto, baltoji Spica, Mergelės žvaigždė šviesiausia žvaigždė, ir truputį aukščiau, kiek į kairę, apelsino spalvos Arkturas, Jaučiančio žvaigždė šviesiausias narys.

Mėnulio plonytė delčia lapkričio 3 d. bus viršų Jupiterio, 4 d. tuoj į kairę nuo Saturno ir Veneros, o lapkričio 5 d. atsidurs

Planetų ir mėnulio susigrupavimas š. m. lapkričio 4 d. rytą 45 min. prieš saulėtekį rytų pusėje.

Devintoji nuotraukų paroda

Šių metų lapkričio mėn. 7 d. M.K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, įvyks jau tradicija tapusi 9-toji nuotraukų paroda. Pamažu fotografui pradeda pripažinti menininko vardas, ir nuotraukų parodos vis gausiau ir gausiau lankomos. Lietuvių foto archyvo rengiamose parodose sutelpa ir mėgėjai, ir profesionalai, o tai parodas padaro daug įvairesnes. Ir mūsų periodinė spauda jau neapsieina be meniškų nuotraukų, kai spaustuvės pereiną į ofseto techniką. Tad mūsų fotografai tampa spaudos neatskiriama talkininkai.

Ši paroda atidaroma lapkričio 7 d., 7 val. 30 min. vakaro. Tuojau po atidarymo Jaunimo centro kavinėje Rūta Augiūtė parodys skaidrių iš dabartinės Lietuvos gamtovaizdžio ir išlikusių kultūros paminklų. Parodos organizavimo ir meniškumo apipavidalinimo darba atlieka Stasys Zilevičius ir talkininkai. Reikia tikėti, kad paroda bus įdomi ne tik foto meno mėgėjams, bet ir plačiajai visuomenei. Paroda tęsis iki lapkričio mėn. 16 dienos.

Nauji leidiniai

• **AIDAI**, 1980 m. rugsėjo — spalio mėn., Nr. 5. Kultūros dvi mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — dr. Leonardas Andriejus, O.F.M. Žurnalą leidžia lietuviai pranciškonai. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, O.F.M. Redakcijos ir administracijos adresas: 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata — 15 dol., atskiuro numerio kaina — 2 dol. 50 centų.

Išskirtinai šiame numeryje pabrėžiami du dalykai: Donelaičio 200 metų mirties sukaktis ir dail. Adolfo Valeškos 75 metų amžiaus sukaktis. Ta proga spausdinamas labai šiandieninis pokalbis dailės klausimais su pačiu sukaktuviniu ir jo tapybos bei vitražo darbų nuotraukomis iliustruojamas visas žurnalo numeris. Donelaitinė tema pabrėžiama V. Natkevičiaus straipsniu „Idealinės vertybės Donelaičio asmenybėje ir Metuose“, taipgi spausdinamas Kazio Bradūno poetas „Kristijono Donelaičio 200 metų mirties sukaktuvinis triptikas“.

Plačiai panoraminis straipsnis yra Julius Vidzgirio „Lietuvos laisvės kovos 1940-1980“. Į Švento Rašto studijas dėmesį kreipia Antanas Rubšys, rašydamas apie Dešimtį Dievo įsakymų — žmonių nuojautą ir apreiškimą. Čiurlionio ansamblio 40 metų sukaktis minima Vacio Kavaliūno raštu. Naudodamasis daugeliu šaltinių, apie Popiežių Joną Paulių II rašo Alfonsas Grauslys. Moderniosios filosofijos klišės malda! nagrinėja Vytautas Bagdanavičius. Žvelgiamas į Chicago operos praėjusį sezoną (L.J.

aukščiau Spicos, bet į kairę nuo jos, beveik vienas lygis su Arkturu. Slinkdamas žemyn, mėnulio plonas pjautuvėlis dar labiau suplonės, kol visai išnyks.

Slapukas Merkurijus irgi tik ryttais bus matomas. Lapkričio 3 d. jis praeis tarp saulės ir žemės, tad nebus matomas. Tuomet iš vakarinės žvaigždės jis taps rytine. Lapkričio 9 d. pasieks perihelį, t.y. artimiausią nuo saulės tašką. Ir tik lapkričio 10 d. iš nirs virš horizonto ir pasirodys stebėtojams — prietryčių skliaute, gana žemai, 45 min. prieš saulėtekį. Po to kas rytas jį matysime vis aukščiau ir aukščiau, kol lapkričio 19 d. Merkurijus pasieks didžiausią kampinį nuotolį nuo saulės ir pradės leistis žemyn, kol išnyks saulės artumoje, padaręs rytiniam skliaute lanką. Po Naujų Metų jis vėl pasirodys, bet jau vakarais.

Galima būtų paminėti, kad lapkričio 17 d. paryčiais bus galima stebėti žvaigždžių lietu, t.y. krintačius meteorus, vadinamus Leonidus, nes atrodys, lyg jie kristų iš Liuto žvaigždė. Galima tikėtis 10-15 meteorų per valandą.

A. Radzius

Šimutis) ir į VI tautinių šokių šventę (J. Prunskis). Stabtelėjama prie dviejų pasaulių žmogaus — Juozo Laučkos (V. V.) ir prie pedagogo Igno Malėno (Vytautas Seirijus).

Recenzuojamas Aloyzo Barono romanas „Laiškai ir uostai“ (V. K.) ir Liudo Dovydeno novelių rinkinys „Vasaros vidudienis“ (R. Šilbajoris). T. Audrius pakomentuoja okupuotoje Lietuvoje neseniai išleistus Juliano Būto no ir Halinos Korsakienės atsiminimus.

• **EGLUTĖ**, 1980 m. spalio mėn. Mėnesinis vaikų žurnalukas išėvijoje. Vyr. redaktorė — ses. O. Mikailaitė. Leidžia ir spausdina Putnamo seselės. Administruoja Danguolė Sadūnaitė. Metinė prenumerata — 7 dol. Redakcijos ir administracijos adresas: Eglutė, Immaculate Conception Conv., Putnam, CT 06260.

Apsakymai, pasakos, eilėraščiai, galvosūkių, gamta ir aplinka, Donelaitis ir kt.

Pokalbis su Marija Gimbutiene

(Atkelta iš 3 pal.)

pasisveikintam darbu (kaip J. Gaigulio, ilgamečio AABS vykdomojo direktoriaus) kelia entuziazmą ir užkrečia noru dirbti. Pirkiau laiką už auksą.

— Praėjusią vasarą pirmininkavote kelių tautų archeologų suvažiavimui Italijoje. Būty idomu išgirsti apie tokį reikšmingą įvykį?

— Pietų — rytų Italijoje vadovauju archeologiniams paleolito ir neolito sodybų ir šventovių kasinėjimams, bet tarptautinė konferencija (kuria suorganizavau ir jai vadovauju), skirta temai „Europos kultūros transformacija tarp 4500 - 2500 m. pr. Kr.“ įvyko Tarpuniversitetiniame centre, Dubrovniko, rugsėjo 12 — 17, 1979. Šios konferencijos darbai spausdoje pasirodys už poros mėnesių (The Journal of Indo-European Studies, vol. VIII, Nos. 1-4).

Kalbėjosi Liudas Dovydenas

Pieno baltumo išarti lakštai

(Atkelta iš 3 pual.)

ros judesio harmonijos. Būkime atidūs augančiai dailininko drasai — teksto ir jo perkėlimo ir vaizdą simbolių. Teksto santykis su vaizduote tampa raišiu, stebint grafikos lakštus vieną po kito. Raidės tolydžio igauna figūrų reikšmę laisvame ir originaliame brėžnyje. Viena iš paskutiniųjų lakštų Pranas Gailius pasiekia savo užmojo viršūnę, naudodamas šį tekstą:

Su visom rožėm
Su septynių žiedų taure
Senasis tolimosios Persijos

Jamšidas

Išėjo
I praradimo gilumą būtų,
Pačion gelmių gelmėm...
Bet vynuogės išlaiko dar
Seną, auksinę spalvą,
Ir sodas prie vandens dar
tebežydi.

Dailininkas šį lakštą išskleidžia, užklodamas jį tiesiog magiškom garbanom. Pačiame puslapio kampe tik vieniška ranka, belaukianti rožės, čia kalba apie moters buvimą. Pirmųjų lakštų moters žemiškoji egzistencija pabaigos kompozicijose tampa simboliu ir paslaptimi. Stebuklingas susitikimas tų abiejų kalbų — teksto ir figūrų — ir jų dialogo visam šiam darbu įkvepia gyvybę. Ta priešingumų harmonija pažadina alsavimą, o tas alsavimas yra pats gyvenimas. Stebint anuos kontrastingai susi-

klosčiusius darbus, dar galima būtų kalbėti ir apie žodžių drabužius, pridengiančius gimtančių formų gilų, pirmąjį nuogumą. Spalva, sprogindama ir nusileisdama švelniom moduliacijom, neprislopina ryškaus efekto, įkūnyto linijų juodume ant pniešiai išarto popieriaus.

Labai stabilus Prano Gailiaus

talentas žiūrovui sukelia nemeluoto gerumo įspūdį. Jo monumentalinė knyga yra mūsų laikų darbas. Iš tikrųjų dailininkas skelbia žmogaus susitaikymą su pasauliu. Aišku, ši ateities vizija nėra be šešėlio. Nerimas ir baimė slankioja, belaukdama silpnybės bruozo vieninteliame šios serijos vyro veide — nuogam ir ramiam — ir tas veidas rodomas čia, kad mes jo nepamirštume.

Didinga ir talentinga Lietuva vieno savo sūnaus dėka mums čia dovanoja pavyzdį jėgos ir optimizmo. Prano Gailiaus talentas iš tikrųjų išaugo iš savo gimtojo žemės susitvenkusios jėgos.

Pranas Gailius

Grafinis G. Willemet'o poezijos lakštas

Nuotr. Jono Kuprio